

Istenképünk veszélyei

Istenképünk veszélyei

Régi történet: Az új misszionárius napokon át bizonyítgatja a bennszülötteknek, hogy van Isten. Végre egy öreg indián megszólal: Te fehér ember, ne bizonygasd nekünk, hogy van Isten, mert azt mi is tudjuk. De azt mondd meg nekünk, hogy jő-e az Isten!

Kisgyerekként rettegve hallgattam a papunk prédikációit, amelyekből azt szűrtem le, hogy az Isten félelmetes. A teológián csak megerősítették bennem a tudós professzorok, hogy az Isten nemcsak szeret, hanem büntet is. Ha nem ezen a világon, majd a túlvilágon megtorolja bűneimet tisztítóúzzal, vagy a kénkőves pokollal.

A Bokorral való találkozásom oldotta fel bennem a kínzó görcsöt: Isten nem büntet, nem torolja meg az ember vétkét, mert Isten csak szeretni tud. Büntetni mi büntetjük magunkat, ha vétkezünk. Csak magunktól kell félnünk.

Idő múltával új tapasztalatokra tettem szert az igazság-etikáról, de magáról a szeretet-erkölcsről is. Az istenképünk veszélyeiről van szó, mégpedig ahogy azt az igazság-etikusok látják, és ahogy mi láthatjuk.

1. Az igazság-etikusok

Ők azt vallják, hogy Isten a jókat megjutalmazza, a rosszakat megbünteti. Mi úgy tudjuk, hogy a büntetés megtorlás. Ha én megbántom az Istent, ő erre megtorolja bántásomat. Ha így tesz, akkor mi a különbség köztem és közte? Mindketten ütünk.

Csak hogy – mondják – ha nem ezt tenné az Isten, hanem továbbra is csak szeretne, sérülne az igazságosság eszméje, amely szerint a bűnt meg kell büntetni. A mi istenképünk számukra veszélyt jelent.

Bosszantó nekik ez a mondat: „Isten nem elítélni küldte a Fiát ebbe a világba, hanem üdvözíteni” (Jn 12, 47). De hát az ítéletre volna itt oka – harsogják. Gazemberek vesznek körül minket, és miket művelnek! Isten pedig hagyja ezt. Hol van itt az igazság?! Mikor válik nyilvánvalóvá az én igazságom? És mikor lepleződik le az ő igazságtalanságuk velem szemben? Bosszantó ez a nem büntető Isten... De

türelem – vigasztalják egymást –: Lesz még végítélet, és lesz számukra büntetés!

Nemcsak bosszantó, hanem egyenesen **félelmetes** is az ilyen Isten számukra. Egy olyan Isten, aki nem teszi itt és most világossá, hogy kinek van igaza, és kinek nincs, ki a jó, és ki a gonosz; ez olyan világhoz vezet, amelyben nem lehet eligazodni. Hagyni a konkolyt a búza közt?! A konkoly el fogja nyomni a búzát... De azért megnyugtató – vigasztalódnak az igazságosság hívei –, hogy jön a végső túlvilági leszámolás, amikor a konkolyt tűzre veti az Isten...

Aztán itt van az erkölcsi **rend**. Ez a szeretéthóbort kikezdi bennünk a törvényes rendet, ami bizonytalanságot szül a társadalomban is. Ott van a tékozló fiú esete (Lk 15, 11-32) és a szőlőmunkásoké (Mt 20, 1-16). Micsoda apa az, aki lakomát rendez a csavargó, léhűtő fiának; és aki az utolsó munkásnak is ugyanannyi bért ad, mint annak, aki egész nap dolgozott!? Ez a szeretet állandóan túllép a normális renden, ami a biztonságérzetünket fenyegeti.

Az pedig egészen felháborító, hogy ez az Isten a **tökéletlent** szereti! Jó, jó, elméletben azt mondhatjuk, hogy a gyöngét, a kicsit, a tökéletlent persze kellene szeretni, talán őt még inkább, mint a tökéleteset, de ha ott van testközelben, és olyan béna, olyan nyomorult, olyan gusztustalan! Micsoda ízlése van ennek az Istennek!!!

Bizonyára lehetne tovább folytatni az igazság-etikusok érveit a Szeretet Istene és szeretet-erkölcs ellen, és a veszélyeket is, amit egy bosszantó, félelmet keltő, rendetlen és tökéletlenhez vonzó Isten jelent a világ számára. Belegondolva érvelésükbe, ki meri állítani, hogy nincs igazuk!?

2. A szeretet-etikusok

Minket is fenyeget két veszély. Az egyik, hogy sokszor lényeges különbség van a között, amit a Szeretet Isteneről tudunk és vallunk, illetve ahogyan őt konkrétan megéljük.

A másik és a legnagyobb veszély pedig az, ha félreértelmezve a Szeretet Istent, gátlástalanul vétkezünk, mondván, ez az Isten mindent megbocsát.

2.1. Tudathasadás

A félelmetes Isten képétől való tudati felszabadulás után azt gondolhatjuk, hogy mi már megtaláltuk az igazi Istent, és eszerint alakul az egész életünk. Közben azt vehetjük észre, hogy miközben lelkesen a Szeretet Isteneről beszélünk, Istent gyakran továbbra is úgy éljük meg, mint valami gyöttrő szellemet, vagy kicsinyes könyvelőt, önkényes zsarnokot, könyörtelen Bírót.

Hankiss Elemér könyvében (A nincsből a van felé) megszámlálhatatlan istenképről olvastunk, most négy olyan istenképről szólnék, amelyek egy másik szerző (Karl Frielingsdorf S. J.) szerint legtöbbször bukkannak föl bennünk a mélyből. Ezek a **démonikus istenképek**:

A **Büntető Bíróisten**, aki minden hibát szívtelenül megtorol, anélkül hogy védekezésünkre odafigyelne.

A **Halálisten**, aki azért hoz létre életet, hogy elvegye azt; betegséget és halált hozva minden emberre.

A **Könyvelőisten**, aki mint egy érzelem és szív nélküli démon (egy robot), az ember összes hibáit automatikusan regisztrálja, hogy majd számon kérhesse a nagy élszámláskor.

A **Hajcsáristen**, aki számára az ember csak annyira értékes, amennyit teljesít, és amennyi sikert ért el.

Ezek mind megbetegítő istenképek, amelyek háttérben a gyermekkori és felnőttkori negatív tapasztalatok nyomán démoni istenképekké torzult hiedelmek állnak, és amelyekről nehezen szabadul meg az ember.

Hiába tudjuk, milyen az Isten, e világi negatív tapasztalatainkat kivetítjük Istenre, és az így kialakult torzkép fogságban tart minket.

Hiába tudjuk, hogy az ítéletabló apokaliptikus történet, amelyben egy király viselkedése van leírva, és nem a Szeretet Isteneé, a Büntető Bíróisten ott kísért.

Tudjuk azt is, és minden temetésen arról beszélünk, hogy a halál mennyei születésnap, az új élet kezdete, de a Halálisten képe ott vigyorg ránk.

Tudjuk, hogy Istennek csak „jó-ságkönyve” van (az élet könyve), és ő jó pástorként keresi, összegyűjti,

védi az elveszettet, de a bűnlajstromos Isten tollal a kezében ott figyel belülről minket. Közben tudjuk, hogy a nagy elszámoláson (ha lesz ilyen), nagyot fogunk nézni, amikor a mi Istenünk elé tárja mindazt a jót, amit életünkben cselekedtünk, és amit mi nem is értékeltünk.

Tudjuk, hogy a Teremtő Isten is megpihent, és Jézus az ég madarainak énekét hallgatva és a mezei liliumok között járva elmondta véleményét a teljesítmény és siker hajszolásáról, de a földi istenek reklámjai elnyomják bennünk ezt a hangot.

Tudnunk kell, hogy életünk végéig meg kell küzdenünk démonainkkal, és a tudattalan vagy tudatalatti mélységeinknél is mélyebbre kell merülnünk, ahol az élet és a szeretet utáni ősi vágyainkban és mélyen rejlő igaz törekvéseinkben találkozhatunk az igaz Istennel: az irgalmas Atyával, az élet Forrásával, a Jó Pásztorral, az együttműködő Lélekkel.

2.2. Átverés

Nemcsak azzal a kísértéssel kell szembeszállnunk, amely kívülről-belülről fenyeget, hanem azzal is, amely felelőtlen viselkedésre csábít, és a Szerető Isten átverésének lehetőségével kecsesget.

A szeretet-etikusok úgy gondolhatják, ha nekik ilyen mindent megbocsátó és csak szeretni tudó Istenük van, akkor igaza van a rosszul értelmezett Luther-féle tételnek, hogy „vétkezz bátran, csak higgy még bátrabban”. Nem kell félned ettől az Istentől, mert bármit teszel, mindent megbocsát (hozzátehetjük: „Jézus vére árán”!).

Mit mondhatunk erre, egyrészt az eszünkre hallgatva, másrészt a szívünkre figyelve?

Emberi logikával könnyen belátható, hogy a lét törvényében, amely még az Istenre is vonatkozik, a bűn és bűnhődés elválaszthatatlan egymástól. Úgy, mint a fizikai világban, ha nekimegyek a falnak, beverem a fejemet. Ugyanígy az erkölcs világában, ha a szeretet ellen véték, annak a szeretetlenségnek következménye van, egyrészt a magam, másrészt a másik fél számára. A következmény a bennem bekövetkezett szeretethiány és a másikban okozott kár. Mindkettőt, mivel én okoztam, nekem is kell jóvátennem. Ha Isten vétene a szeretet ellen, hasonló következménye lenne.

Azt a kérdést, hogy Isten miért ilyen világot teremtett, azt majd neki lehet föltenni. Mivel azonban ez a rend rá is vonatkozik, nem vethetünk szemére semmit. Annál inkább nem, mert mindent megtesz gyenge teremtményének segítésében, ami persze megtörhet az ember szabad akaratán. Ezt a szabadságot pedig meg kellett adnia az embernek, ha erkölcsi lényt akart teremteni, nem pedig fatuskót.

Két tényt le kell szögeznünk: Bűneink miatt nem Istentől kell félnünk, hanem magunktól, akik elkövettük a szeretet ellen való vétet; és figyelembe kell vennünk azt a másik tényt is, hogy ebben a történetben milyen az Isten magatartása.

A közismert példával megvilágítva: A kisgyerek rendetlenkedik az asztal körül. Anyja rászól: Vigyázz, Pistike, bevered a fejed! Pistike tovább rendetlenkedik, és persze beveri a fejét. És most itt van a kétféle anyuka. Az egyik jól elveri a gyermekét, mert nem hallgatott rá, tetézve ezzel a gyerek baját. És ott van a másik anyuka, aki felkapja a gyermekét, és puszilgatja a fejét, enyhíteni akarva fájdalmát. Az első anyuka képe az igazság-etikusok Istené. A másik anyuka a miénk, a Szerető Istenben hívőké.

Azt a kérdést illetően, hogy a büntető Istentől való félelem vagy a Szerető Isten iránti szeretet a hatásosabb-e az ember számára a bűnök elkerülésében és a jó megtevésében, szeretnék a **szív oldaláról** érvelni.

Ha magunk elé idézzük Jézus történetét az Istentől (az elveszett bárány, az elveszett drachma, a tékozló fiú, a házasságtörő asszony stb.), olyan istenkép rajzolódik ki előttünk, hogy szinte beleszédülünk. Ilyen nincs, mondhatjuk, ilyen Isten nincs, aki ilyen esztelenül, ilyen bolondul és ennyire szenvedélyesen szereti az embert!

A házasságtörő asszony történetét János evangéliumának néhány korábbi szövegéből kihagyták, mert ezt a könnyelműséget nem tudták elviselni az öskereszténység moralistái sem. Ez emberi elképzelés mintájára már akkor megkísérelték szigorú és könyörtelen bírónak feltüntetni az Istent.

Csakhogy ez az Isten félelmet kelt ugyan, de nem ejt zavarba. Attól az Istentől, akit Jézus hirdett, esztelen szeretete miatt nincs nyugta az embernek, zavarba esik, és nem tud menekülni tőle. És ha más nem, de a székelyen képes lehet visszatartani az embert, hogy át akarja verni azt, aki így szeret. Vagy éppen ellenkezőleg, bolond nagy szeretetére fellángol a mi szívünk is, és élni kezdjük azt, amit vagy Akit hiszünk!

Hát ennyit a mi istenképünk veszélyeiről és esélyeiről, a mi Szerető Istentől!

Kovács László

Lelkigyakorlatos előadásként elhangzott 2016. július 27-én, Bársonyoson.

